

ALKU

Azért nem olyan áporodott ám az élet itt falun, a vastag fehér hópaplan alatt, mint sokan gondolnák. Minden nap elhozza a maga szerény meglepetését, külön kis izgalmát. Mindig van min rágódni az embereknek, ha már elunták a kérődzést a kiismerhetetlen politika szénáján.

Ezekben a napokban egy bizonyos állatbiztosítási társaság tartja izgalomban a népeket. Azt vitatják mindenfelé, fontolgatják s mérlegelik az eshetőségeket. Már persze, aki. Mert az állatbiztosító társaság gondolata sem sodor mindenkit magával, csak az olyan merész embert rántja le a lábáról, aki hajlandó is belevetni magát az örvénybe.

Furcsa mód indulnak el a faluban az efféle kezdeményezések. Ha töviről hegyire végére jár az ember, mindig kiderül, hogy valami huncutság rejlik a dolog mögött. De hát mit tudhatja az egyszerű nép, melyik szél honnan kerekedik?

Mostanában gyakran bukkannak föl a faluban különféle gyanúsnak tűnő alakok. Olyanok, hogy a minden bokorban ellenséget sejtő emberek jónak vélik illedelmesen kalapot emelni nekik, amikor azonban pár lépést odébbhaladnak, csak úgy, mintha a csizmájuk sarkát nézegetnék, visszafordulnak, tetőtől talpig szemügyre veszik az idegent, s eltűnődnek rajta, hogy ugyan miféle vihar kergethette a falu közé ezt a szerencsétlen kopott csókát.

Mert olyanok ezek a föl-fölbukkanó gyanús alakok, akár a vihar tépázta csókák. Egyiket a gyárból menesztették, a könyvelőségről, felmondási idő nélkül,

másikat a megyeszékhelyen építették le. Akad közöttük, akit valamelyik redőnyeit lehúzó bankból bocsátottak szélnek.

Aztán a „leépítések” sújtotta szomorú orcák, olykor egy egész világ tragédiáját tükrözve, sorra feltűnedeznek a távoli községekben, s mindenikük valamiféle új, megváltó ötletet hoz a tarsolyában, ha már tisztességes emberi munkából nem lehet megélni. Van, aki előadást hirdet a népnek minimális belépti díj ellenében, a másik néhány bűvészmutatványt sajátított el nagy hirtelen, s azzal produkálja magát, belépti díjul pedig nem csupán pénzt fogad el, hanem bármi egyebet: akár egy kupa búzát vagy egy tenyérszalonnát...

Minap a járásbíróóság egyik útilapuval ellátott tisztviselője fordult meg a faluban, bizonyos Kapás Béla, aki pár hónapja került a „leépítendő” listájára. Nagy családja, házsártos felesége és négy gyermeke neki. Élni kell. S ha már bedöglött a járásbíróósági írnoki jövedelemforrás, Kapás úr más irányba próbált tájékozódni. Meg kell adni, élelmes ember volt, teli fífikával. Sokat, mindent tanult, sokat látott a járásbíróóságon. Némi ügyvédi fortélyt is magára szedett, s – amint az itt-ott feltűnedező, lyukas könyökű csavargó nyomában támadt zúgolódás jelezte – értett ő ahhoz is, hogyan kell megszorítani a paraszt gégéjét úgy, hogy annak kimeredjen a szeme.

Ez az egyébként igen-igen szelíd tekintetű és semmiféle fizikai munkától vissza nem rettenő Kapás sorra járta a csendőrsöket, s megszívlelendő ajánlatokat tett az őrsparancsnokoknak. Bizonyos részesezés ellenében az illető őrmester elrendelte a szekértáblák újrafestését, s ugyanakkor szigorúan előírta, hogy milyennek kell lennie a tábla alapszínének: hány centiméter széles és magas legyen maga a tábla, milyen betűkkel kell fölírni a szekértulajdonos gazda nevét stb., stb.

Mikor már megvolt a rendelet, s a községben tetőfokra hágott a rémület, hogy pár nap múlva kezdődnek a bírságotlások a szabálytalan régi táblák miatt

– viszont sehol a vidéken nem találtott egyetlen táblapingáló –, egyszerre, mintha a könyörületes ég pottyantotta volna le, megjelent a mentőangyal a leépített járásbíróági írnok személyében. Ott nyomban, az egyik falusi házban a Vasút utca sarkán, felütötte a festőműhelyt, s olyan szorgalmasan pingál-gatta az előírt táblákat, hogy még különös hálát is éreztek iránta a falusiak. Ennek kifejezésül hol ebédre, hol vacsorára hívogatták, vagy fizettek neki egy-egy deci egyenes pálinkát a helyi kocsmában. Csakhogy keblükre nem ölelték a megváltó Kapást! Hiszen képzeljük el: mennyi büntetést fizettek volna, ha épp a legszorongatóbb pillanatokban föl nem bukkan az egykori írnok szelíd, minden szavával megértő emberséget sugárzó alakja?!

S meg kell adni, Kapás nem is volt drágás ember...

Már a kilencedik faluban festegette nagy buzgalommal a szekértáblákat. Néha benézett hozzá a csendőrőrmester, s a festékesedények meg az azokból ágaskodó ecetszárak fölött karját elismerő kéz-fogásra nyújtotta az ötletes üzlettárs felé. Elégedetten vigyorgott, s hosszasan elnézte a „mester” munkáját. Most aztán rend lesz a faluban a szekértáblák körül! De hogy nem is jutott ez neki már előbb az eszébe?

A pingálgató, ahogy egyedül maradt, önfeledt füttyörészésbe kezdett...

A parasztok viszont erősen oldalra billent fejjel szúrták tekintetüket a frissen festett, alig száradt szekértáblákra. Olyanformán, mint ahogy a gyanakvó tyúk kémlel a magasban köröző héjára. Aztán nagy sóhajtozva leszurkolták Kapásnak a tábláért járó összeget...

De hát egyszer mégis betelt új szekértáblákkal az egész vidék. S éppen tél volt, komisz hideg és nagy hó, mely a gyümölcsfákat kerülgető nyulak lába nyomát szüzen viselte a kertekben.

A sors azonban egy pillanatig se szűnt meg korbácsolással nagyokat cserdíteni a mi falunk lakosságára. Ekkor ütött be az állatvész. Száj- és körömfájás pusztított mindenfelé. Különböző óvintézkedések történ-

tek a hatóság részéről, de egynémely gazda reggeltől estig s napnyugtától pirkadatig ott gunnyasztott mély bánatba merülve a jászol mellvédjén. Előre gyászolta a beteg jószágot.

El is hullott jó néhány. Idővel aztán feloldották a zárlatot. Aki igásállat nélkül maradt, az régi szép emlékeket idézgetve forgatta kezében a Kapás úr pingálta szekértáblákat, s nehéz sóhajtozással emlegette:

– Hej, amikor még a Piros is itt kérődött a Virág mellett...

Alig lábolt ki a falu a legutóbbi nagy csapásokból, s még jóformán el sem halt a keserű káromkodás az emberek ajkán, – újra megjelent Kapás.

Nono, valami ismét készül!

Ezúttal a papot látogatta meg. Valamivel vacsora-idő előtt állított be hozzá, és valamit hosszasan és szenvedélyesen magyarázott. A tiszteletes asszony hiába leste, hogy már fölkerelkedjék és búcsút mondjon a vendég: az nem mozdult. A pap meg közömbösen hallgatta az ostromágyú szerepét betöltő mondatokat, s néha, már merő udvariasságból is, rábólintott.

Kapástól nem lehetett szabadulni.

Az ajtónyíláson be-bekukkintó gömbölyded aszszonyka elkapta a szavak értelmét. A falvakat járó volt járásbírósi tisztviselő valamiféle állatbiztosító társaság létesítéséről próbálta meggyőzni a túlságos lelkesedést nem mutató lelkészt, aki tehetetlenül és gyámoltalanul nézett maga elé. Kapás pontos számadatokat sorolt föl az elhullott állatokról. Egész lista volt nála.

– Tessék elhinni, kár volna, hogy épp ez a falu maradjon ki, ahol legérzékenyebben sújtotta a vész a gazdálkodókat. Eddig már kilenc községben indult meg a szervező munka. Általános helyeslés mindenfelé! Tessék elhinni! Nekem igazán mindegy, én csak a nép javát akarom. Mert ha összeáll egy ilyen állatbiztosító társaság, akkor jöhet a vész! Bátran néz szembe vele a nép! A kárt megfizeti a társaság!

A pap, jámbor életű, csöndes, zárkózott pásztor a lelkeknek, hallott már egyet-mást a szekértáblákról. Gyanította, hogy Kapás épp ennél a még semmi-ben lebegő állatbiztosító társaságnál szeretne állást teremteni magának. Havi fix. Könyvelés, levelezés, miegymás.

De a gyanú csak futólag osont át a fején. Hallgatta az adatokat, a számításokat, és maga elé tűnődve gondolkozott el rajtuk. Egy ilyen élelmes, ötletes fickó, mint ez az egykori járásbírósi tintanyaló, miért is ne lehetne valóban hasznára a népnek?

Dörzsölgette az állát. „Igen-igen, értem, mit akar mondani” – dünnyögte kissé sasosan görbülő orra alatt, és megingott. Amikor pedig vendége a Kádár Vencel kárát is rádobta az érvek mérlegére, végleg fölülkerekedett benne a meggyőződés: tényleg érdemes volna elindulni a faluban, s rábeszélni az embereket az állatbiztosító létrehozására.

– A vész elvonult a falvak fölött, hála istennek – mondta a volt hivatalnok. – Reméljük, nem is tér vissza egyelőre. Bár mit lehessen tudni? De én nem is arra gondolok. A Kádár Vencel tehenét nem a vész vitte el. Fene tudja, mitől döglött meg. Legfontosabb, hogy állatorvost szerződtessen a biztosító, állandó jelleggel, aki mindig a tagok rendelkezésére áll, ingyenesen. A Kádár tehenét nem is látta állatorvos...

Amikor a ház asszonya ismét bedugta kíváncsi fejét az ajtónyíláson, s várta, hogy ránézzen a férje, akinek egy erélyes fejmozdulattal tudomására akarta hozni, hogy nem piríthatja tovább a vacsorát, a pap mintha megsejtette volna: valóban arrafelé fordította az arcát. Azonban még mielőtt a tiszteletes asszony leadhatta volna a figyelmeztetést: az ura szelíden odaszólt neki:

– Hozzon valami vacsorát nekünk, szívem...

Az apró bűnök gúzsáiban vergődő lelkek jámbor pásztor a beadta a derekát. „Le van szedve a lábáról” – ahogy Kapás némi önelégültséggel megállapította.

A vacsora kétségtelen jele volt a tiszteletes úr hajlékonyságának.

A párolgó tál, amelyet az asszony magasra tartva, diadalmi jelvényként helyezett el a sebtében megterített asztalon, jogot adott neki, hogy helyet foglaljon a férfiak társaságában, és nyíltan hallgassa a beszélgetést, amit eddig csak a konyhába nyíló ajtó mögül figyelt.

Emberünk, a szorgalmas táblafestegető, keskeny szőke bajuszkája hegyén sunyi mosollyal, már a lovak kérdését fejtegette. A lovak lába hamar marjul a hómosta, gidres-gödrös mezei utakon. Ha pedig ficamodik a ló lába, az állatot máris oda lehet dobni lebunkózásra a cigányoknak! Gazdaember annak nem veszi többé hasznát. Azazhogy, ha volna egy állatorvos, aki ingyen...

A papnak egyre nagyobb kedve kerekedett az állatbiztosító társasághoz. Ez a kolontos alak, meg kell adni, értelmes ember a maga módján. Merőn nézte a Kapás arcát. Amikor pedig az megsürgette, hogy még ma este föl kell venni a kapcsolatot a községi bíróval: a tiszteletes úr engedelmesen vette a szőre-hagyott fekete kucsmáját, s magára rángatta nem kevésbé viseltes télikabátját.

A lelkész csak egyik pillére a szervezkedésnek.

A másik a községi bíró.

Ha ezek ketten hozzálátnak, tódul utánuk a nyáj, mintha mézes madzagon vezetnék. Így okoskodott a volt járásbírósaigi alkalmazott, s kezét olyan elégedetten dörzsölgette össze, mintha máris az ügyfeleket fogadná az állatbiztosító társaság irodahelyiségében.

Nagyon későn kerültek haza.

Hogy a bírónál milyen eredménnyel jártak, azt a tiszteletes asszony már nem bírta kiszedni az urából. Annyi azonban bizonyosnak látszott, hogy Derzsi Dénes bíró úr abból a muskotályízű tavalyi borból kínálgatta vendégeit, amely mindig igen ízlett a tiszteletes úrnak, ha melléje telepedhetett. Ezt árulta el a pap orcájáról le nem hervadó vigyor is, mely láthatóvá tette sárgás kapafogait, valamint az, hogy alig csuklott egyet-kettőt, s a szoba máris megtelt a kikíváncozó bor undorító szagával.

A pillanat nem látszott alkalmasnak, hogy az első álmából felriadt tiszteletes asszony (bár dagadtra fújta keblét a méreg) kipakoljon a véleményével. Durcás mozdulatokkal vetette magát a fal felé.

Hajnalban, amint észrevette, hogy férje ébredszik kábultságából, – alaposan kitálalt. Hogy miféle ember az (mármint a lelkipásztor), aki minden csavargónak rendelkezésére bocsátja a lakását, s nincsen tekintettel a feleségére! S amellet eteti, itatja, tejbenvajban fürdeti! Hát nem ismeri ezt a széllal bélelt alakot?...

*

Ámde az elkezdett szervezést, vagyis a nekidurálkodott férfiakat semmiféle asszonyi praktika vagy más gáncsvetés nem bírta már megfékezni. Ellenkezőleg: a szervezési kedv még nagyobb erővel ragadta el őket, amidőn – mindjárt másnap – a csendőrőrmester is jelentkezett, s figyelmesen végighallgatta, hogy miféle nemes ügybuzgalom indította útnak ebben a nagy, derékig érő hóban a papot meg a vendéget. Miután a dolgot alaposan mérlegelte magában, s megállapította, hogy az állam érdekeinek rovására semmiféle veszély nem forog fenn, rákacsintott szerkértáblafestő cinkostársára, s teljes támogatásáról biztosította:

– Ha valaki nem akar belépni, csak szóljanak nekem. Majd én... – és nem éppen illemszabályszerű mozdulattal előbb a jobb, aztán a bal tenyerébe beleköpött, majd összedörzsölte azokat, mintha viszketnének.

A faluban hamar híre futott az őrmester úr sokat jelentő tenyérdörzsölgetésének. Hanem azok, akiknek kezüket kellett volna adniuk a szervezkedésre, ennek ellenére sem hamarkodták el az ígétüket. A pap is, a vendége is reggeltől estig sürgött-forgott a havas utcán. Hol egy magas téglaház nyelte el őket, mely épp a községházával szemben ágaskodik, ormán a félrebillent pléhkakassal, hol egy másik kapun bújtak be a Nagy Dénes udvarára, azon a roskadozó al-

kotmányon, mely mintha leejteni készülne a fölébe faragott galambdúcot...

Az emberek adtak a pap szavára. Legalábbis úgy mutatták. Meg aztán féltek a csendőrőrmestertől is. (Ezt viszont szívesebben elrejtették.) S azt az érdeemes személyt sem szerették volna megbántani, aki kihúzta őket a csávából annak idején, amikor kifutott volt az új szekértáblákról szóló rendelkezés. Ám a biztosító társaság toborzása mégsem akart kimozdulni a holtpontról.

Már harmadik napja taposták a havat s csúszkáltak egyensúlyozó mozdulatokkal a jeges úttesten a falu népének jötevői. De az emberek, mintha összebeszéltek volna, mind csak azt pedzették, hogy tulajdonképpen mennyit is kell majd fizetni tagsági díj fejében. Hideg szél csapta szembe a lelkipásztort, s könnyeket préselt a szemébe, belekapaszkodott a kabátja két szárnyába, s olyan dühödtt erővel cibálta, mintha le akarná vetköztetni. A pap belefáradt az elemi erőkkal vívott küzdelembe. Megállt, és megtörölte az arcát. A pokoli idő utolsó rugaszkodása a télnek, s épp ezért kemény erőfeszítéssel ragaszkodik a tájhoz, amelyet előbb-utóbb el kell hagynia. Aligha van még hátra egy egész hónapja: köztudomású, hogy Gergely pápa végigtapossa és szétrugdálja a jeget. A kéményekből szálló füstöt könnyedén elkapta a szél, s úgy tépte szét, akár a pókhálót. Nyikorogtak a nyitva felejtett kapuk, recsegték a düledező, korhadtt kerítések, és nyögve, hajbókolva hajtották meg meztelen koronájukat az udvari gyümölcsfák.

A háztetőkről söpörte a havat a dühös szélroham.

De aki hosszú téli kóborlások során hozzászokott az időjárás szigorúságához, az még az arcát sem fordítja el, oda se hederít. Márpedig a Derzsi Dénes bíró úr kapuja előtt veszteglő, deszkával megrakott két szekér gazdáit abból az emberfajtából valók voltak, akiknek a füle mellett maga a sátán is füttyülhet, ők észre sem veszik. Könnyű nekik: egész testüket elrejtő, hatalmas kozsókba burkolóztak. A két deszkásember erősen hasonlított egymásra: bajuszukról mogyoró

nagyságú jégcsapok fityegtek, s busa szemöldöküket belepte a zúzmara. Valóságos jégemberek.

Derzsi Dénes hátat fordított a kelet felől reázúduló ostromnak, s nyakát rövidre kucorította az ujjas fekete szörmegallérjába. Füle vörösen égett, de ő úgy tett, mintha nem is lett volna füle (mely különben messzire elállt a fejétől). Pislogott, s csak akkor fordult ismét a szekerek felé, amikor az elemi erők tombolása már jól tovahaladt a hegyeket metsző völgyekbe.

– Osztán mit gondolnak keetek? – dörmögte dús bajusza alól. – Azt képzelik maguk, hogy hatvan lej sok egy véka búzáért? – Lenézően legyintett, ezzel is jelezvén lesújtó véleményét a hegyvidékiekről. – Maguk azt sem tudják, hogyan termesztik a búzát! Szántani... Aj, hogy sajog az ember tenyere az eke szarvától! De minek beszélek? Aki sohasem markolta meg az eke szarvát, az nem is tudhatja, mi az. Osztán a vetés! Marékkal szórni teli a nagy táblát! Bizony! Tudják-é maguk, mi az? Tudják a fenét! A gyomlálásról nem is beszélek. Aki nem igazi gazda, s nem szereti a búzát, attól a gyom fölverheti a földet. De ha keetek bár egyszer görnyedtek volna az aratóban, egészen másként számolnának. Tűz a heves nap az ember hátára, égeti a bőrit, hogy el kell ájulni. Úgy bizony!

Hej, de jó volna most egy kis nyári napsütés!...

Az egyik deszkás nemigen ellenkezett, ráhagyta:

– Ki-ki tudja a magáét. – Fölényesen, szemsarokból sandított a bíróra. Miféle embereknek nézi ez őket? Úgy képzeli tán, hogy ők sohasem fogták meg a sarló nyelét? Persze, nem erről van szó. Beszéljen a gazda, amit akar. Fő, hogy a vásár létrejöjjön!

– Tudja – bólintott rá Derzsi. – Én is tudom, milyen a cséplés. Amikor a por bebújik az ember inge alá. Osztán vakarózhatik tőle, amíg lehull a hó. Csak az tudja, aki búzát termeszt! Én mondom, nem igazság az, hogy csak hatvan lej egy véka búza. Tiszta pocsékolás! De hát ilyen a helyzet. Meg az ember szíve. Nem akarom én kifacsarni magukat...

Nyugodt, közömbös pillantást vetett a papra, s a pap mögött bujkáló Kapásra. Úgy tett, mintha nem vette volna észre, amikor imént megálltak a közelében. Bár nem is csodálkozott a jelenlétükön. Ha már itt vannak: elég tágas az utca. Bizonyos, hogy nem a szél sodorta ide őket.

Ő most alkuszik, elemében van. Láthatólag kedve telt a szószaporításban, ami annál jobban idegesítette a papot. Máris türelmetlenül váltogatta maga alatt a lábait.

A deszkásoknak sem volt sietős az útjuk, nekik is futotta a szóra. Eszük ágában se volt megrántani a lovak gyeplőjét. Álltak rendületlenül.

Derzsi Dénes huzintott egyet-egyét a harisnyán, amely mind lennebb csúszott a pocakján. De ez csak olyan megszokott mozdulat, nem türelmetlenségből fakadt, dehogyan, az ő türelme kifogyhatatlan!

– Három napja jövünk, gazduram – hajtogatta az első szekéren ülő. Ez volt a beszédesebb a két deszkás közül, ő vitte a szót. A másik csak akkor nyögött ki egy-egy hangot a bajuszról csüngő jégcsapok alól, amikor segíteni kellett a társának a bizonykodásban. – Hozunk fejenként száz szálát. Meg lehet számolni – bökött hátra. – De ez akkora terű ezeken a cudar utakon, hogy a Bucsinon alig lehet átalhúzatni. A szekér is tönkremegy, uram! – Derzsi mellét melegség járta át. Úr ő! Jól mondja a deszkás! Hiszen csak a vak nem látja a kapuzábján fityegő táblát, amelyen rajta áll a hivatali címe: ő a község bírója.

Az első szekéren gunnyasztó részletesebb magyarázatba kezdett:

– A deszka szálján keresünk két lejt. Hát pénz az? Egy hét is belételek, amíg eladjuk. Szegény a nép, nem vásárol. Isten engem úgy segéljen, ha két lejnél több a nyereségünk. Hát pénz az? Meg van azzal fizetve a mi fáradságunk? S keed még azt mondja, sok az a tíz lej száljáért?!

Derzsi úgy tett, mintha számolna. Tűnődve nézett maga elé.

A viharvert utas fentről, a deszkarakás tetejéről, némi keserőséggel folytatta:

– Tudja-é maga, uram hogy mit jelent két hétig üldögelni a szekér tetején ebben a gyilkos időben? Csak próbálná meg! – vágott vissza a búzáért. – Könnyű a meleg kályha mellett őrizni az asszony szoknyáját!

A bíró szerette volna, ha a pap és a másik nem hallja ezt az odavágást. Szerencsére ismét nekiszilajodott a szél, talán elsodorta a hangokat. Különben sem okos dolog feldühödni alku közben. Derzsi tehát hallgatott.

– Hát sok-é tíz lej száljáért? Mondom, hogy két hétre kerülünk haza.

– Az asszony szoknyája mellé, mi? – szúrt vissza.

– Hát. Nekünk is lehet. Már akinek.

A második szekéren ülő előreszólt csöndesen:

– Te hallgass. A tiéd kereket oldott.

Most meg kéne kérdezni, mi történt az asszonnyal. Meghalt? Vagy elhagyta a deszkást? Derzsinek nyelve hegyén volt a szó, kicsit talán sajnálta is már, hogy az imént megsértődött. De hát csak hallgatott.

A jobb oldali ló hegyezte a fülét, mintha ő is kíváncsi lett volna a beszédre.

A deszkás újra azt kérdezte:

– Sok-é az a nyomorult tíz lej?

– Sok – bökte ki fontolkodva a bíró.

Erre a deszkás, mintha megsokallta volna az alku-dozást, rántott egyet a gyeplőn:

– Nahát, ha sok, akkor isten áldja meg keedet! Mi sietünk.

De a lónak van esze, olvasni tud a gazdája szándékában, s a gyeplőrándításra nem mozdult.

– Engedjen maga is a búzából, uram! – fordult vissza a rakás tetején. – Akkor osztán lehet beszélni!

Derzsi betanított papagáj módjára fújta a magáét.

– Nem is sejtik maguk, hogy milyen érték az a búza. Hogy milyen verejtékes munkával jut az em-

ber minden szemhez. Kétszáz lejjel sem lenne megfizetve vékája, én mondom! Azt nem tudhatja a hegyi ember, aki fával foglalkozik!

Már meg-megrándult a gyeplő. A deszkás indulni akart.

– Ad-é hat szálért egy vékát? Erről beszéljünk!

A bíró, egyre lilábra váló füllel, folyton csak töprengett, fontolkodott. Csóválta a fejét, rázta tagadólag, maga elé függesztve a tekintetét:

– Egy véka búza többet ér hat szál koszos deszkánál. A búzából kenyeret süt az ember, s megeszi. De a deszkából legfőnnebb a kerítést foldozgatja. Nem adhatom.

– Akkor vegye meg pénzzel!

– Pénzzel? – hökkent meg Derzsi.

Hogy ez neki mostanig nem fordult meg az eszében!

– Hát! Tíz lejbe szálját!

– Tízbe?

– Tízbe!

– Az sok. Úgy is sok.

– Na, akkor isten álgya meg! – S az atyafi most már szóval is nógatta a lovakat. De azok tudták, hogy még mindig nem kell elindulni. Az egyik feszített a hámistrángon, de nem rántotta meg a terűvel rakott járművet.

Újra kísérletezett a deszkás:

– Hát akkor mondja meg, mennyit hajlandó adni száljáért?

Derzsi mellébeszél:

– Az igazság az, hogy nekem házépítéshez kellene. Menyen férjhez a leányom, s neki szeretnék építeni. De ez a deszka nem a legmegfelelőbb.

Újra egy gyeplőrántás. A deszkás már rájött, hogy emberére akadt! A lovak most sem indultak. Csak a zablát rágta az egyik.

– Ennél jobbat maga álmában sem látott, uram!

Egyik szavával sértett (még hogy Derzsi álmában sem látott jobb deszkát!), a másikkal pedig szerfölött illedelmeskedett (uram!). Derzsinek, az „uram” többszöri hallatára, az is megjárta az eszét, hogy ilyen

tisztességtudó emberek kellenének ebbe a faluba is. Azokkal lehetne dolgozni, s nem mind pocskondiáznak a bírót...

Körüljárta a szekeret, s figyelmesen nézegette az árut.

– Én mind megvenném. Egy utolsó szálig. De nyolcba.

A másik kapott a szón, hadd legyen vége már:

– Kilencbe! De csak magának.

Az engedékenység meghatotta a bíró hájas szívét. Kezdett egészen jó véleménye kialakulni ezekről a csíki földönfutókról.

– Kilencbe? – lepte el homlokát a töprengés felhője.

– Úgy... Kilencbe... De...

Tisztességtudó emberek ezek – szilárdult meg a véleménye. Meg aztán cudar hideg is van. Akármilyen vastag is a talp a csizmája alatt, mégis átszűrődik rajta a fagyott hó hidege.

– Isten neki! Hajtsanak bé, s rakják le!

Már mozdult a ló, s fordult a szekér be a bíró úr udvara felé. Derzsi úgy tett, mintha csak most venne tudomást a tiszteletes úr meg a mögötte bújócskázó szekértáblafestő jelenlétéről. Sietett is kezét fogni velük, előbb a pappal, aztán a másikkal. A kézfogásban volt valami ünnepélyes körülményesség. A bíró igyekezett jóvátenni előbbi hanyagságát, nyájasan tudakolta a pap hogylétét, egészségi állapotát. Az sietve rákapcsolt a szóval a Kádár Venci tehenének betegségére. Elmesélte eleitől végig. Az egész arra ment, hogy különös nyomatékot adhasson végső megállapításának: egyre gyakoribbak az állatbetegségek a faluban, nem is beszélve a szerencsétlenségekről, amelyek hol egy ló lábának eltörésében, hol egy tehén nyári puffadásában nyilvánulnak meg. Mindez gondolkodásra és fejtöresre készíti az embert: segíteni kell a sorssújtotta népen. A segítségnek egyetlen módja: létrehozni azt a bizonyos állatbiztosító társaságot, amelynek célját immár igen jól ismeri a bíró úr is.

Derzsit, aki a marhacédulákra a jegyző úr neve mellé oda szokta firkantani a magáét is, nem kellett kétszer biztatni. Hiszen már minap ígéretet tett a papnak. Most csak bólogatott szorgalmasan:

– Meglesz! Ha én azt mondom, annak meg kell lenni! Ki dirigál ebben a faluban? Kire hallgat a nép?

A tiszteletes úr egyik mozdulatát nyilván félreértette a bíró. Talán csak nem akar máris távozni a pap? Utána kapott. Elillanna anélkül, hogy elkocintana vele egy pohár bort?

– Álljon csak meg egy szóra, tiszteletes úr! Innen egy tapodtat sem! Vásárt kötöttem ezekkel az agyafúrt csikiakkal! Hát kerüljünk csak béfelé a házba! A vásárt muszáj leöblíteni! S azt a listát is meg szeretném mutatni...

Előrelépett Kapás:

– Hányan írták alá? – fúrta a kíváncsiság.

Derzsi fölényesen nézegette az idegent. Úgy tett, mintha a feje fölött pillantgatna a deszkásszekerek felé:

– Maga nem ismeri az itteni népet. Az nem ír alá semmit az istennek se, csak a váltót, ha pénzt vesz föl a bankból...

Kapásnak megnyúlt az arca:

– Tehát senki?

– Vagy kettőnek odaírtam a nevit, én magam, saját kezűleg. – S büszkén, sokatmondóan hozzátette: – Mégis többet ér a bíró írása, mint ezeké a „ma így, holnap úgy” embereké. Mert a bíró, az nem holmi „tedd ide, tedd oda”.

Kapásnak ezektől a vigasztaló szavaktól sem kerekedett vissza az orcája, s a bajuszkája sem akarta visszanyerni előbbi hetyke kunkoriságát. A bíró le nem venné karját a pap hátáról, amelyet óvatosan átölelt, és segített neki fölfelé a kőlépcsőkön. A tiszteletes megadóan tűrte az erőszakot, ment, lépegetett, de tekintetében ott bujkált a kétségbeesés. Nem az állatbiztosító sorsa miatt volt elcsüggedve – ó, nem –, hanem azon riadozott magában, hogy ismét fel kell hörpintenie néhány pohárka erős szilvóriu-

mot, aztán megmártani a puliszkát a sötétbarna, rozsdás kolbászsírban, majd a bor... Amióta lehullott az első hó, egészen belesárgult a sok tokapecsenyébe, fokhagymával fűszerezett kolbászba, kis-üstön főtt pálinkába meg a mérhetetlen mennyiségű savanyú borba... A falu módos gazdáival muszáj volt koccintgatni.

A táblafestő mögöttük rakosgatta lábát a lépcsőfokokra. Neki is fonnyadozott a kedve: napok óta folyik a szervezés, és egyelőre mindössze két név a bíró listáján, s az sem saját kezű aláírás. Hej! Úgy látszik, körülményesebb vállalkozás ez, mint a szekértáblák festése volt...

Az első szekér megállt az udvar mélyén.

A második szekér épp az ajtó előtt nyikorgott el, s gazdája odaszólt a lépcsőn fölfelé törekvőkhöz:

– Na, bíró uram, hát mégsem csinálunk vásárt a búzával?

Úgyi na, épp most akarta odasúgni a tiszteletes úrnak, hogy nagy kópék ezek a csíkiak, igazi egy furfangos népség, mert nem hajlandók megvenni a búzáját. De az elhangzott ajánlat hatására kénytelen volt feléjük fordítani a becsülését. Különösen ha tekintetbe veszi, miszerint tudják róla, hogy ő a falu bírója. A falu első embere. Ismerik őt messzi vidéken. Még Csíkban is! Lám.

Derzsi karja lehanyatlott a pap hátáról.

– Vásárt-é? – Megállt, s töprengett.

– Mondja már az utolsó árát annak a búzának, bíró úr!

– Egyszer megmondtam. Hatvan lej. Alább nem adom!

– De mi is engedünk, bíró úr!

Ez igaz: ők is engedtek a deszkából.

– Hát maguk mennyit számítottak? – puhult meg a Derzsi makacssága.

– Az igazat mondom: ötvenbe fennebb is kaptunk volna. De sokallottuk. Ha nem marad más, visszamenet megvesszük azt. Három helyen is kínálták. Sok a búza, nincsen ára, hiába feslik ki az idő a télből.

– Hm. A piacon is hatvanöt lej – így a bíró.

– Ötven! Csak nem akarunk sokadozni tovább. Ki vár még két napot a piacra? Siet hazafelé az utas ember, ha megszabadult a terütől.

A valóság az, hogy a bíró nem tudakozódott mostanában a piaci árak felől. Az iménti szót csak úgy odavetette vaktában. Most aztán gyanakodva fűr-készte a csíkiakat. S megkockáztatta:

– Nem igaz a!

– Isten engem úgy segéljen! – erősködött az atyafi.

– Jó, jó. Nem szeretek vitatkozni. Maguk mennyit számítottak?

– Mi ötvenhármát.

– Legyen ötvenöt. De csak azért, mert keetek is engedtek.

Derzsi újakezdte a magáét: hogy nehéz a mezei munka, különösen az aratás. Csakis a két csíki embernek hajlandó odaadni ötvenötbe, mert tisztességes, becsületes, alázatos embereknek látszanak, meg aztán arra is tekintettel van, hogy mennyit sanyarognak ezeken a téli napokon, amikor elindulnak községről községre a deszkával. Az sem könnyű – ismerte el.

De a deszkás is tudta forgatni az érveket:

– Már két lej ide, két lej oda. Mit számít az egy bírónak? Egy bírónak legfontosabb az igazság! Én azt mondom! A bíró már hivatalánál fogva is jobban tudja az igazságot a magunkfajta senki-embernél. Azt mondom, felezzük meg azt a két lejt. Egy lej ide vagy oda, attól egyikünk sem botlik meg a mennyország küszöbén!

Végző elhatározások érlelődtek a bíró úr koponyája mögött. Mióta az alku elkezdődött, még nem ráncolta ilyen erősen a homlokát. Helyesen szólott az atyafi. Mert napnál világosabb, hogy ő, a községi bíró, mindegyiküknél jobban tudja az igazságot, s az is igaz, hogy kettőnek a fele: egy. Bölcs szavakat hordoz tarsolyában ez az idegen, nem mindennapi értelem honol a kobakjában. Ilyenek kellenének melléje a község ügyes-bajos dolgainak intézéséhez. Micsoda

csapása a sorsnak, hogy nem ebben a faluban teremnek az ilyen bölcs elmék!

A végső döntésnek való nekirugaszkodás végül is derűre és engedékenységre hangolta a község első férfianak szívét, s egészen váratlanul, hirtelen kitörő kedélyességgel így szólt:

– Hát legyen, no. De csak azért, mert keetek is engedtek!

Tovább már nemigen törődött a csíkiakkal. Bizott bennük. Tudta, hogy lerakják azok a deszkát egy utolsó szálíg. Ellenben karját újból átfonta a tiszteletes úr vállán, s tessékelte befelé, még készségesebben. Közben halkán, diadalittas mámorban odasúgta a papnak:

– Huncut emberek ezek. Ilyen a magunkfajta gazdálkodó élete. Mindig a cserebere, a vásár, a számítás. Vigyázni kell, hogy jól fogjon az a plajbász, ha számolni kezd az ember. S mindig résen kell lenni az emberi gonoszsággal és gyarlósággal szemben! Ezek is: hát nem tíz lejbe sózták volna rám a deszkát, ha nem vigyázok? Bécsaptak volna, ha hagyom magam. De nekem is van ám sütnivalóm... Pedig, én mondom, az a decka megér tíz lejt szálanként... No, tiszteletes úr, no, csak épp egy falat friss kolbászt, még alig legyintette a füst. Lehet, hogy az asszony fel sem akasztotta még a padlásra. Tisztelje hát meg a házunkat a becses jelenlétével, ne tessék folyton szabadkozni, mert jószívvel látom. Az az állatbiztosító társaság pedig meglesz! Ha én mondom, akkor meglesz, ha vénasszony hull is az égből! Már ketten béálltak, s csak a kisujjamat kell mozdítanom, se reglik utánuk a többi. Csak győzzük írni őket! Ismerem én ezt a népet. Megy az, ha vezetik. Hanem most előbb megeszünk egy falat friss kolbászt káposztacikával. Most igazi jó a káposzta, mondtam is az asszonynak, nehogy meg merje kezdeni a kádat disznóölés előtt. Aztán majd nyélbeütjük a társaságot, a fenébe...

A szívélyes invitálásnak nem lehetett ellenállni, a pap csüggedten, nagyot sóhajtva adta meg magát a sorsnak. Számot vetett, hogy a bíró a legfontosabb

személy a községben, nála nélkül hiába is próbálna mozdítani valamit az ember.

Künnről behallszott a szekérről lehajigált deszkák tompa suppanása, s néha szólt a csengő, amikor valamelyik ló rázott egyet a sörényén. S míg a bíró ki-be járkált, hogy poharakat hozzon a szilvapálinkának, Kapás eltűnődve kockáztatta meg a papnak:

– Igazi okos ember ez a bíró. S jól megtanulta a számtant. Mi a véleménye, tiszteletes úr? Mert ugyebár az Isten nem bottal veri a népet, hanem bíróval, s annak is a nagy eszével?!

Csókfalva, 1936